

ДОМАЋИ ЛИСТ.

Цена је листу : на целу годину 2 фор. на по године 1 фор.	Изази сваког 1. и 16. дана у месецу. УРЕДНИК, ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ: СТЕВАН КОЊОВИЋ , учитељ.	За Србију : на целу годину 5 дин. на по године 3 дин.
---	--	---

ПОСТУПАК СА СВОЈОМ ЧЕЉАДИ.

Има много газда, домаћина и домаћица које никад и не помишљају, како би ваљало са својом чељади поступати? А још мање да дођу до тог убеђења, да том поступку још неке и важности припишу. Ко тако мисли, тај се љуто вара, јер баш од поступка нашег према чељади, највише зависи какова ће чељад да постане, добра или зла; а тек не ће нико пожелети злу, већ добру чељад.

Стара је и осведочена истина, да ко год хоће нешто да уради а треба и туђе помоћи, јер сам не може, та туђа помоћ мора бити свесрдна, добра и искрена, ако хоћемо да оно урађено онако буде, како треба да је. Па може ли се та помоћ захтевати да буде свесрдна, добра и искрена, од оног, према коме ми нисмо ни свесрдни, ни добри па ни и искрени? Заиста да не. За то је баш нужно да више о поступку према чељадима размишљамо и да гледамо такав начин поступања према њима да удесимо, који ће их више нама привући а не одбити и отуђити од нас, који би од њих ваљану и честиту чељад створио а не развратне и кућње непријатеље, јер нема већег

зла по кућу, него кад се у њој налази ма и најмањи кућњи непријатељ, јер сви други што ураде, то је једини овај у стању да поруши, или најмање бар да смета поретку и напретку.

Код добра су домаћина добри и млађи, а код рђава рђави и млађи, тако вели народ, па заиста да има и право. Узмите само пример из живота; пронесе ли се за кога, да нечовечно поступа са својом чељади, томе је врло тешко добити честиту чељад, сваки бежи од њега, па ни рђава чељад не ће да му дође, да се погоди и оно тражи боље место. Оно је рђаво чељаде принуђено код таковог газде да се погоди, које друга места не може да добије, управо кога други нико не ће да прими; таква чељад, као што рекосмо, више ће штете начинита, него што ће користити. Наравно, да је најбоље без чељади сваки свој посао обављати, само ако се може посвршавати и без ових бити, јер тада осим заштеде што се све на њих троши и издаје, заштедимо још нешто, што је од свега најскупоценије, а то је здравље наше, јер га једом нанесеним од чељади не рушимо; али где је мало већа кућа,

где се нешто више економије ради, ту не може бити човек без туђина — без чељади, она му треба, да је му у сваком послу десна рука.

Па кад смо дакле упућени да их морамо држати и да не можемо бити без њих, то се у првој линији морамо постарати, да их скроз промотримо, да им у душу прозремо, да их добро упознамо, да им све рђаве стране одма осетимо, како почну да их на своју воденицу окрећу; управо ми морамо у сваком погледу бити још мудрија чељад него она сама. Не сазнамо их ми, па приметите ли они то на нама, осете ли ту нашу слабост, прво ће од стране њихове да избије непослушност, за тим самовоља, неуредност, одговарање и сва друга редом зла, од чега смо се баш и бојали. Код уреднога газде, код газде и домаћице, који свој посао скроз познају, па знали би га и сами урадити, ту нема варања, изговарања и других неприлика, да се некакав посао није могао онако обавити и урадити како је требало да се уради и како смо ми баш и желели. Не разуме ли газда свој посао, како ће своје мдаће знати упутити и поправити у рђаво урађеном; како ће знати свој суд да изрече о већ свршеном послу?

Газда треба да је према свима својим млађима озбиљан и справедљив; сувише строг, да већ у тиранство прелази, ни мало није добро, јер се тиранством тиранство ствара, које ће чељаде на газдином којем живинчету да искали своје срце или баш ма којим начином и на самом газди да се освети. Сваки газда ларму и вику треба да избегава, али за то своје негодовање

према каквом послу, не треба да не покаже оном кога се тиче, но то треба да се изведе озбиљно, мудро и кратко и без дозволе на икакво одговарање.

Многи газда мисли, да вођење економије не може бити без вики, без ларме, без грђења, без грозних псовки, да те ужасан страх хвата кад их чујеш, али не од њега, него за њега, јер куће така грешничка душа, која сипа најгнусније псовке кроз своја гадна уста? Сваки се вара ко тако мисли. Поред непрестане вики, ларме и грђења млађи се већ на то тако навикну, да после према свему томе равнодушни постану — просто огуглају. Такав газда никаква уплива не може имати на своју чељад. А уради ли чељад добро или зло, зна, да ће бити грђена, па баш слабо и хаје на његове речи.

Сваки газда добро треба да увиди учињену погрешку од стране својих чељади, па да им исту кратким речима на лицу места покаже и опомене, како су рђаво учинили и како би добро требали да ураде, па захтевати одма треба, да тако и ураде; тим се начином најлакше чељад привикава на пажљив и тачан рад. Погрешка се мора показати, мора се поправити, па се таква чељад која сваки час неупутно ради мора и накарати; пропустити се не сме без опомене и карања, јер једно пропуштено, повлачи за собом још десет других и већих погрешака и мања.

Многа чељад често хоће своје погрешке и мане да прикрије или на другог да баца; на такову се чељад мора много боље пазити него на ону која своју неупутност сама призна. Таковој чељади треба што пре у траг

ући и одмах им показати „дело на видело“, да нема маха ни на чега се другог изговарати, него да се баш сам посрами. То је једини лек, да такову чељад од те зле навике одвикнеш.

Одржи ли газда своје достојанство пред њима, одржаће га и сама чељад; не уме ли он то да одржи, па увиди ли то чељад, сваку ће му слабу страну на зло његово употребити.

Газда се са својом чељадом не треба никад у какве поверљиве и тајне разговоре да упушта, него све што говори треба да је озбиљно, и да сви у кући знају и чују.

Многи газда, да би подстрекао своју чељад на бољи па и вернији рад, даним приликама, а особито при разним пригодама, „изненађује“ их са каквим поклонима. Поклони у опште имају својих добрих али и рђавих страна и те рђаве стране, као да су претежније од добрих, за то треба такво „изненађење“ са поклонима избегавати. Подај му његову погођену плату, од тог не

треба да закинеш ни потуре; а ако баш хоћеш што год да учиниш, учини му при крају службе.

Што се пак штете тиче, ту треба да се владамо према самом чељадету, које је штету учинило, као и према вредности саме штете. По праву сваку штету дотично чељаде треба да намири, у тој мери у којој је вредност оне ствари у оном стању, кад је на њој штета учињена, а не вредност нове такве ствари. У колико нам је чељаде верно и добро било, у толико би му ваљало штету опростити или је бар у вредности снизити.

При расстанку са сваким се чељадетом ваља лепо растати, благим га речима посаветовати и ставити му пријатељским речима све мане пред очи и упутити га, да их се отресе. Уз то му ваља дати сведоџбу такову да може добити другу службу, а не због рђаве сведоџбе да не може да добије брзо место, него силом мора да јури у зло, у пропаст своју.

Воћарство.

Резање (кресање) воћака.

(Наставак.)

Резање плодних гранчица.

Све воћке као и воћно шибље ма којој врсти или сорти принадало, може се одмах како растење застане орезати и то да се баш орежу плодне ал уједно и непотребне гранчице; то се дакле може већ предузети септембра месеца. Такова плодна гранчица, коју смо на око узели и смислили да је орежемо, може се орезати са свим до основе певе, а може се у пола орезати са особитим обзиром на крајње око, ради продужења или наставка, који треба на пролеће при почетку растења да одређено место дужином својом

попуни; и на послетку такова се гранчица може орезати и тако, да на годину не испушта из себе наставак, или ако га баш и испусти, неће имати никакав задатак да изврши, с тога се одмах још у зачетку његовог растења сатре; за тај случај ореже се ова плодна гранчица до плодне квржице из које врло ретко нов летораст и то правилан избије, него већином сам плод, који се из ње године у годину, кроз дуже време, једино само плод развија.

Кад се плодна гранчица тако орезује, да из ње треба при почетку растења да та

кови летораст избије, који треба да одређено место испуни и извесну задаћу да изврши, тада при овом јесењем резању морамо врло пажљиви бити и прво је само провизорно (привремено) орезати тако, да над оним местом, где би требало ову гранчицу орезати, орезаћемо је за 2 см. на више; а касније кад је већ резање од свију непредвиђених опасности осигурано, онда се мора поново на правом месту орезати. Ово се с тога ради, што већ једном напепенуемо, да због јаке зиме, ика се врх орезане гранчице смрзне, па услед тога и осуши се, да не пропадне и оно које је остављено и одређено да изврши врло важан задатак на овом делу воћкином. Напротив тамо где плодна гранчица неорезује се уједно за плод а и за продужење, ту се на те околности не пази, него се одма ореже на оном месту где треба и онолико дугачко колико смо одредили; ако крајње око и пронадне остају, друге за њим да врше све један и исти задатак, да плода донесу, а не продужује се ни из једнога.

Из свега овога до сад реченога види се, да ако хоћемо да режемо воће и то поглавито плодне гранчице, да прво морамо знати код сваке гранчице шта с њоме да радимо и управо какав ће задатак та гранчица на годину имати да изврши; е да ли ће требати да се продужи, или само да плода донесе или и једно и друго, и према томе истакнутом задатку, извршује се и резање онако и оним начином како ми ето са неколико речи пропратисмо.

Оне воћке, управо воћкице које се у закљонима негују, или се зими покривају због непредвиђених јаких хладноћа, те воћкице се могу одма како треба орезати како престане сок циркулирати, и то с тога баш, да се због у већој мери нагомиланог резервног сока могу ране брже и боље зарастити. Воћке које бујно расту а слабо су родљиве, ваља што касније орезати; што год је дрво снажније и једрије, тим га више доцније треба орезати да слаби, те ће тиме и боље родити.

Пчеларство.

(По Дате-у.)

Прегледање пресада и путовање с кошницама.

(Свршетак.)

Б.) У крајевима са изном илишом прегледање бива у тој сврси, да се пчелар увери, е да ли су све кошнице у таком стању, да могу главну пашу достојно и потпуно испрсти. Сем тога и за то се држи прегледање, да се најудесније кошнице напред означе за пресаде за до године и око њих тако поступа, да се од њих начине добри пресади. При прегледању због паше поглавито треба испитивати, да ли су све кошнице здраве и толико јаке, да могу доста меда навући; што се тиче прегледања због одабирања кошница за пресаде, важе она иста правила, која смо напред изложили (види „Дом. Лист“ бр. 18. *пчеларство* А.) 1—4) само нам још додати ваља, да лечећи недо-

статке у кошница не смемо сметнути с ума пашу, што настаје, и што шта истом онда довести у ред, кад паша пређе, као и пресаће и зимницу.

Приправљање кошница за главну пашу и за зимовање.

Како су одношаји наше, као што смо не једном споменули, различити, то ћемо неколика опћа правила истаћи, остављајући пчелару, да их према својим одношајима примени.

1. Препоручујемо, да пре него што удари главна летња паша готови будемо с ројењем кошница. Готови смо само тако, ако су све кошнице снабдевене оплођеном матицом. Особито тада морамо пазити на ову окол-

ност, кад путујемо с кошницама на летњу пашу. Кренути на пут са неоплођеним матицама или са кошницама, које се још нису изројиле, нема ништа горе. Ако су младе матице већ на својем пчелињаку излетеле на спаривање, онда је пренашање кошница у други крај, где има паше, још погибније за матице. За то оне кошнице, које у време пренашања на бољу пашу нису пустиле роја, а ројиће се, и оне, које немају оплођене матице, не треба дирати, него их истом онда треба пренети, кад стеку оплођену матицу. А и у крајевима, где није потреба путовати са кошницама с горе на бољу пашу, нека нам и то буде једно правило пчеларења, да унутрашње одношаје свих кошница у ред доведемо пре него што настане летња паша.

2. Да би преседе за времена могли оматичити оплођеним матицама, ваља да нарочито негујемо матице (види о том „Дом. Лист“ бр. 3. 4. и 5. — 1891. год.). Ако то ушчинимо, те нам при крају ројидбе буду стојале на расположењу оплођене матице, моћи ћемо њима а) вештачке ројеве одмах оматичити, б) можемо оне матице њима заменити, које су на спаривању или којим му драго узроком пропале, в) рђаве матице добрим заменити, г) маторе или оне матице, које слабије носе јаја, избацити из преседа одређених за зимовање и младе, крешке им додати. Ако немамо доста оплођених матица, онда бар у прва три случаја (а—в) можемо додати зреле матичњаке, па смо ближе кући, а у последњем случају (г) маторе матице једну по једну уклонити, чим се буду младе оплодиле. Ако не негујемо матице, онда се бар постарајмо, да на завршетку ројидбе у преседа буде зрелих матичњака. Можемо и излишне матице, што излазе с другенцем и трећаком, неко време држати затворене у безмацима или их у како сандуче метнути са шаком пчела, док се не оплоде.

3. Да не би пчеле остале без матице и ако, су да би их одмах могли оматичити, треба оне кошнице, којима смо додали зреле матичњаке или неоплођене матице чешће прегледати. Матичњаци могу да буду разграђени, младе матице могу да погину на

спаривању или којим другим узроком. С тога се треба свега клонити, што би младе матице у забуну могло довести, па да забасају у туђу кошницу нпр. не ваља им стати на лет, или кошницу помакнути, на лету што год променити, или се наћи у послу око пчела кад оне излећу на спаривање. Да би матице лашње и поузданије при повратку са спаривања погодиле своју кошницу није рђаво обележити кошнице каким знаком, што у очи пада, нпр. лиснатом гранчицом. Сваки дан пред вече треба загледати лета у оних кошница, које имају неоплођене матице, па ако нам се која кошница чини сумњива, треба је и изнутра добро прегледати. С места треба безматку додати матицу или сат са матичњаком, јер ако га пустимо да дуже буде без матице, брзо ће се појавити назови матица, која саме трутове леже и коју је тешко изнаћи и разликовати од других пчела. Сакате у крилима и иначе богаљасте младе матице тако исто без одлагања треба уклонити из кошница, јер оне не могу бити оплођене.

4. Како само умерено јаки народи као што треба могу употребити пашу на пчелареву корист, то слабиће или треба појачати или једно с другим спојити. Ако се нађе који веома јак народ, те се бојати, е ће у сред паше рој пустити, треба му одузети који сат са леглом и пчелама и ослабити га, а саће са пчелама употребити на појачање слабица или од њега начинити засебно друштво. Путујемо ли с кошницама, то можемо пред сам полазак извршити појачање и спајање, а и пошто стигнемо на мету. Ако паша, куд мислимо пренети кошнице, није далеко од пчелињака, онда можемо кошнице, које ћемо појачати, који дан задржати на пчелињаку, и тек пошто смо их појачали, накнадно их пренети на бољу пашу. Ако се у кошници находи саћа с медом, при поласку треба све пуно саће повадити и празно метнути, или саће испразнити истресаљком.

5. У крајевима без позне паше кошнице ваља тако удесити, као да ће зимовати. Нарочито треба спојити све слабице и оне кошнице, које из којег му драго узрока мислимо касирати, са пресадима и уклонити најмато

рије и најгоре матице. Матице од две године можемо једну по једну уклонити, чим се једна млада матица из кошнице за запаћање матица буде оплодила. Ако немамо оплођених матица, кошнице са двогодишњим матицама ћемо обезматичити, па нека оне саме себи изведу матицу. Као год што смо друштво и матицу довели у ред тако исто ваља нам се састарати и за зимницу како удесније знамо, и то имајући на ум бербу меда.

Даље поступање око кошница.

Ово поступање мора бити различито као што и паша није свугде једнака, него је негде богата, а негде мршава, негде има само летње паше, а негде и јесење, неко пренаша кошнице на бољу пашу, а неко не, неко пчелари оваким, а неко онаким кошницама, неко иде за тим, да што више меда добије, а неко да дође до што већег броја кошница, неко ову расу има у вољи па је држи, а неко ону — од свега овога зависи наше поступање око пчела. Ми ћемо и овом приликом само опће напуге дати, а свако нека их примењује на своје одношаје.

1. При средњој летњој и јесењој паши не треба оставити на вољу пчелама да се легу докле хоће и колико хоће, јер ће се на рачун меда одвећ намножити, а ако остане иза њих што год меда, то неће бити доста ни за зимницу. Кошницу ваља поделити на плодиште и медиште, камо матица нема приступа. Према потреби можемо плодиште мало већма него обично сузити. — При изобилној паши није потребно, да се легло сузбије на што мањи простор, јер се тада толико меда вуче у кошницу, да мало места остане за легло, а још мање је потребно ограничавање легла кад је талијанска матица, која од природе раније престане носити јаја и више јој је стало до меда. Но ипак не треба дирати преграде, што дели плодиште од медишта.

2. У оним кошницама, које смо наумили на свршетку паше касирати, можемо слободно сасвим обуставити даље лежење пчела затворивши матицу или је сасвим уклонивши из кошнице. За 8 дана морамо све до једног матичњаке посећи. Ако смо ради, да што више кошница преко зиме оставимо, и ако

нам ради појачања слабица треба мого пчела, онда можемо одложити устављање легла до краја летње паше, а при јесењој паши до краја Августа или их баш и пустити, да се легу докле хоће, да би што више младих пчела добили за појачање слабих кошница. У кошницама, које смо одредили за зимовање, није никако саветно сасвим обуставити лежење, да би са што више младих пчела ушли у зиму, које једине могу дочекати пролеће. Но има случајева, у којима је корисно да се у кошницама одређеним за зимовање овда онда не да пчелама да се даље легу и то а) кад се при средњој летњој и оскудној јесењој паши пчеле здраво легу тако, да легло захвати скоро целу кошницу, те се бојати, е неће остати меда и рђе за зиму, б) кад народ мора сам себи да изведе матицу, да би га опростили маторе и јалове, в) кад је изглед, да ће се спајањем и појачавањем на измаку паше моћи накнадити мањак у младим пчелама.

3. Матице преко две године и оне, које имају каку ману на себи, ћемо једну по једну поуклањати из кошница и онда или а) безматку додати оплођену матицу из кошнице за запаћање матица или б) уметнути у сат зрео матичњак или в) ћемо оставити пчелама да саме себи изведу матицу. Слабићима и оним народима, који су због недостатка матичина сиромашне леглом или без легла радије ћемо додати оплођену матицу. Ако немамо у приправности оплођене матице, а ми ћемо одузети какому јакому народу матицу и додати је слабићу, а њему додати само са матичњаком или га пустити да сам себи изведе матицу. Ко би хтео да поталијани свој пчелињак, нека рђаве наше матице замени добрим талијанским.

4. Један од важнијих послова пчеларских, који се и здраво наплаћује, јесте сузбијање трутовског легла. Сваки дан треба дизати хајку на трутове, јер на легло њихово потроши се силан мед и рђа, а савршени трутови пождеру три пут толико чиста меда колико пчеле радилице, а ништа не привређују, осим што им је једини позив, да оплоде матицу. Мкадо друштво испрвице гради само

пчелиње саће, особито ако му је и матица млада. Но што је старија матица, што је народ јачи, што се раса боље леже, што је време погодније и паша повољнија за размножавање и ројење тим се пре појави у пчела нагон, да изведу себи младу матицу те онда и пре приону око грађења трутовскога саћа и око лежења трутова, који ће ту младу матицу оплодити. Много стоји у овом до расе пчела. На пр. што је талијанска матица чистије крви то ћемо све тоже од ње изнудити, да у то време трутовска раја носи. Метнемо ли најлешни трутовски сат у сред плодишта, матица талијанска ће га увек прескочити и неће ни једне ћелице његове заплувати, и место жељеног сата са трутовским леглом, добићемо сат са медом. На против код матице крајске расе морамо све и сва употребити, да нам не належе мноштво некорисних ждера.

Послови око пчела пред свршетак паше.

Летња паша свршује се у месецу Августу, а јесења у Септембру. Пчелар ваља да гледи, да колико год одношаји паше и његова пчелињака допуштају свршетак паше употреби на свој корист. Јер кад једном дође крај паше онда се више нема шта сабирати, што обично почетници, који би да што више кошница виде на својем пчелињаку, касно увиде. Уједно треба помишљати и на узимљавање пчела те се приправљати, да положимо добар основ пчеларењу за до године. На који се начин може најбоље постићи и један и други смер, стоји до одношаја, но ми ћемо ипак дати неке напуге, као допуну оном, што смо тога ради већ рекли.

1. Како леглу радиличком треба три недеље да се потпуно развије и како младим пчелама, кад се извуку из ћелица, још неколико дана треба неге, то се само каже, да оне пчеле, које су се излегле из јаја, што су за време последње четир недеље заплувана, не могу учествовати ни у каквом раду ни у кошници ни ван ње, него су једино добре за зимовање. На против оштети се мед и рђа

за толико, колико га отиде на храњење легла и у толико, што оно запрема ћелице, у које би могао доћи мед. С тога у свима оним кошницама, којих позно легло нећемо за узимљавање употребити, нећемо дати да се пчеле и даље легу, те ћемо на месец дана пред крај паше матицу уклонити из кошнице или је затворити. Особито ово треба урадити с оном расом, која касно престане носити јаја.

2. Једно с тога, а друго и због приправљања за зимовање ваља месец дана пре престанка паше све кошнице прегледати, да би се могло одредити, које ће се кошнице оставити преко зиме, а које ће се касирати, које ће се појачати, а које спојити, које су матице добре да презиме, а које већ сад треба уклонити и т. д.

3. Ако је који народ при крају паше тако ослабио, да није кадар ништа радити, треба га одмах спојити, јер спојен може још нешто створити, а сам за себе не би могао баш ништа користити, и још ка тому је изложен наертајима крадљивица пчела.

4. Ако су пчеле престале се ројити, но опет граде пчелиње саће, пустимо их нека граде опет у плодишту.

5. Ако се паша изненада прекине, лето ваља одмах сузити и над некојим слабицама стражити, јер кад се тако на једаред пресече паша, особито ако је и време лепо, пчеле су веома склоне на крађу и отимање.

6. При крају паше ваља нарочито држати у виду зимовање пчела. Све кошнице које ћемо узимати треба прибележити и спремити их за зимовање. Ако се нађе која одвећ лака кошница, боље је прихрањивати на крају паше, него дубоко у јесен. Ко је отпутовао са кошницама у други крај за бољом пашом, треба да се спрема дома и напред смисли, којим ће редом понаместити кошнице. Ако немамо разлога да ставимо кошнице на друго место, метнимо их на њихова стара места.

Поп Милутин Гавриловић

Виноградарство.

Резање винове лозе.

(Наставак).

XII. Коси кордон са кондирима на равници.

И за овај облик нужно је станиво са четири реда или етажа, које могу бити од летава или од железних жица. Свака етажа од етаже нек је на 0.5 m. размака; а тако исто и последња од земље. Све укупно висином ће изнети 2 m.

На ово станиво лоза долази у косом правцу и то због тога што једначији ластар а и плод из себе испушта кад је у том правцу удешена, него кад је у усправном правцу. У усправном правцу сок јако нагиње врху и сву своју снагу на врх обраћа а доње делове у растењу запоставља тако, да се често догађа, да се сав раст горе одбије, а доле остану голе маторе лозе необрасле зеленилом нити накићене плодом, што на против кад се овако у косом правцу лоза удеси, врло је лако виноградару ту незгоду избећи, а удесити тако, да цела површина станива од доле па до горе обрасте зеленилом и плодом се накити.

Ко хоће овако своје лозе да удешава, тај мора при сађењу још имати на то обзира и садити лозу од лозе све на 1 до 1.5 m. размака. У колико је ређи размак посађених лоза, у толико лозе морају бити бујнија раста и при стављању на станиво морају косије свој правац заузети. А што је лоза слабија раста у толико се на ближе мора садити и више усправнији положај удесити јој.

Кад се лоза по садњи, већ у тој мери развије, да се може по станиву разводити, онда се одма мора приступити почетку овога рада.

Прва година. Ореже се најлепша изабрана лоза у дужину од прилике 56 cm. Уз то ако доле на глави чокотовој има још лоза, то се по доброту друга иза прве изабране узме за резервну лозу и ореже се на 1 или 2 ока. Прва орезана лоза родница стави се у кос положај и привеже се уз оне етаже до којих домаша; а то ће бити тек до најдоње, према мери колико смо је дугу оставили и колико је најдаља етажа високо удешена од земље. На овако удешеној овој родници потремо јој све очи, што су доњој страни обрнуте, а оставимо на њој за рађање само горње; тај број очију који се на горњој страни налази врло је довољан за ту годину за рађање. Сви се ластари, који год потеку из ових очију, прихвате и привежу уз прву и другу етажу, а онај ластар који је потерао из најгорњег, из крајњег ока, тај се привеже за другу, трећу па и четврту етажу, па се тек над овом заломе. Овај се зато пушта на више, да се боље развије, јер ће она друге године продужити ово косо удешено стабло. Сви се залосци ма на којим ластарима да су се појавили морају одмах исецати како се појаве, да не би у лудо сок траћили.

Друга година. По одгртању опет се старо стабло стави у коси лањски положај и за етаже учврсти за ко-

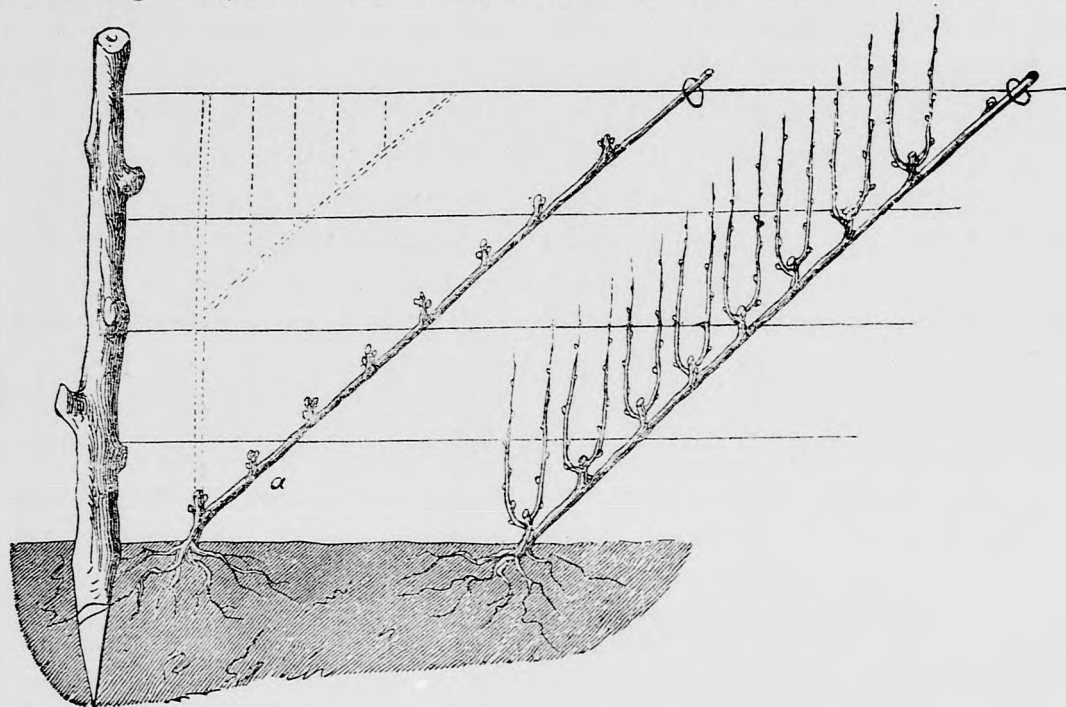
лико је лане косо стабло стајало; по том се одма узме у руке она најгорња лоза родница, коју смо прошле године за продуживање стабла неговали и промотри се, е да ли случајно није заломљена или да се с њима није друго што догодило, услед чега не би могла својој одређеној сврси одговорити; у том се случају мора орезати са старим делом лозе до прве испод ње, и ову за продужење узети. Ако је пак добра, то се онда она у исти кос положај стави у коме је ланско стабло и учврсти до друге етаже, те се и ове године ова продужна лоза ореже опет од прилике за 56 см. горње јој се очи оставе а доње потру, као год што и прошле године радисмо. По том приступимо оним младим лозама што су на старом, двогодишњем делу стабла, и сваку такову лозу родницу орежимо на *кондире* од 2 ока најдоња. Те ће године из кондира потерати из сваког по 2 ластара а горе из очију по 1 ластар, сви треба да на себи и плода имају; све треба прихватити и како који доспе до које етаже приљубити и привезати је уз њу, на у одређеној дужини и у извесном добу времена и заломити, осим оног ластара који је најгорњи на другом делу продуженог стабла; тај се мора те године из оног истог узрока неговати, из кога неговасмо и лане онај крајњи ластар — за трећи наставак стабла. Залиске и ове године морамо брижно исецати, како се који појави ма на коме ластару. Како урадисмо на једном чокоту разуме се, да тако исто морамо учинити и са осталим чокоћем у непосредној близини односно у целом том реду.

Трећа година. Прво се лоза разметне на станиво и они делови о станиво привезу који су и лане били; за тим се удешава да се стабло продужи у истом правцу у ком већ двогодишњи и трогодишњи делови леже. Лоза родница која продужује стабло ореже се опет у дужину од прилике за 56 см. и привезе за трећу етажу; доње јој се очи потру а горње оставе. На двогодишњем делу све се лозе роднице орежу на кондире од 2 ока, која су најдоња на свакој лози. На трогодишњем делу, где већ постоје кондире са 2 лозе роднице, ореже се горња лоза са оним делом кондира што се налази над доњом лозом; а доња се просто ореже на кондир од 2 ока. С тога се увек мора доња лоза, у оваковом случају за кондир остављати да кондиром не бежимо даље од косо удешеног и уз станиво учвршћеног стабла. Ако постоји и резервна лоза, не сме се ни на њу заборавити. Ластари се исто онако удешавају као и прошле године, без икакве измене.

Четврта година. Почетак рада као и треће године; иза разастрте и учвршћене лозе о станиво, долази последње продужење стабла, које се од горње лозе роднице довуче са свим до четврте етаже и уз ову се привезе а над њом за једно око горе ореже. Доње се очи потру, горње се оставе, а на врху овако орезане ове лозе са обе се стране до пола размака између две горње етаже све очи потру, пошто ластар који би из њих избио не би се имао о чега привезати; двогодишњи део просто се ореже на кондире; трогодишњи као и четворогодишњи ореже се опет на кон-

дире али на оним доњим лозама које су на старом кондиру избиле. Ластари се ове године исто онако удешавају као и прошле године, са изузетком горњег ластара који на врху избије,

је сад цел са свим постигнута, то ове године постају много простији, јер се дуж целог косог удешеног стабла све лозе роднице т. ј на сваком месту, где постоји стари кондир или само

Слика 103.

јер се тај више неће неговати за продужење стабла, него просто као и други.

Пета година. Сви се једни исти радови понављају, шта више пошто је

једна лоза родница ореже на кондире од 2 ока, који се рад непрестано из године у годину понавља. Како тада изгледа такви чокот на станиву јасно нам показује приложена 103. слика.

(Наставиће се.)

Ратарство.

Шта ваља чинити, да се опростиш корова?

Да се разумемо — шта је коров, шта све називамо коровом? Коров је свака биљка, травуљина, која расте на пољу крај посејане хране на уштрб исте; коров је не само кукољ, паламида, лобода, зубача већ и само жито, које је у кукурузовишту, крумпиришту од прошле жетве израсло, на уштрб посејаног кукуруза или кромпира; раж у житу и т. д.

Најбоље ерство, да се опростиш корова је вредноћа и пажљивост. Ненажљив и немаран ратар хиљаду пута пролази крај корова види га и не види, али пошто није пањ неуклања га, не вади га, пушта га нека расте, нека донесе, баци и разнесе семе. Вредан ратар види све, он зна како и када ваља коров таманити, он изведе на поље и велико и мало пак плеви жито, јечам и т. д. Таково

сретство је врло једноставно и добро али има и других начина, којим ћеш се корова бар оних најљућих не за једну годину већ скоро за увек опростити а то су:

Треба поље ваљано обрађивати, јер само разумно и ваљано обрађивано поље лако ће сваком корову одољевати. Тако исто уз ваљано обрађивање мора бити ваљан плодоред т. ј. да се бар сваке друге године сеје окопавина, пошто се окопавине (кукуруз) репа, кромшир и п.) више пута преко године окопају те тиме и коров тамани, не само за једну годину већ за више година а чешћим окопавањем и ваљаним плодоредом могуће се бар неких корова као што је апта (базга), репица, дивљи мак и др. за вазда ослободити, пошто се чешћим окопавањем или оборвањем и клица уништи.

Дакле како већ рекох прво и најглавније сретство је *ваљано обрађивање земље*. Онај који је пре јесени орао, тај је много приштедио на гнојењу, јер заоре ли се стрњика, ту за кратко време а буде ли кишовито тим још пре видимо како поугарено поље позелени травуљном и остатцима испалога зрна од предходећег усева. Орањем земља се креће, рови се; ваздух, топлина и влага упливишу да се пробуде клице заосталог корова и усеваних отпадака, земља се неким начином облагороди, гноји се. Оре ли се касно у јесен по други пут, ту поново исклија силесија травуљине и корова, које мраз спали. Зато оре ли се касно у јесен за јари усев, то се препоручује што дубље орати, јер дубоким орањем плуг корење корова дубље подсече, преврне и на тај начин уништи. Је ли ораница чешће дубље орана, то је од хасне и за сваки усев, пошто је усеву а наиме житарици дана могућност да се боље закомени, она ће јаче бокорити и боље растити те сав ситан коров још у клијању угушити. Зато, драги сељаче, нека ти је увек на мисли лозинка „дубоко ори, у земљи је злато!“ Да како да то дубоко орање мора ићи постепено а не ваљда ако си до сада плитко орао, да наједаред пустиш плуг дубље пак да саму неоплођену здравицу на површину бациш, не тако јер ћеш зло проћи. Мораш постепено

орати т. ј. сваки пут нешто дубље, да се оно мало преврнуте земље што још сунца видело није до другог орања облагороди. О томе други пут опширније, где ћу у своје време искључиво о орању као о темељу пољске привреде све поближе говорити.

Ка дубоком орању спада и тако звана дренажа или одводњавање. Дренажа одузме пољу сувишну влагу, услед које је корову, који љуби велику влагу, одузета могућност да расте, те мора да гине н. пр. гавез.

Друго је сретство ваљан плодоред. Плодине треба ваљано у неком реду једна за другом да следе, никада не треба житарица (житница) да следи за житарицом, јер житарице посејане на исто поље за стошце најбоље су потпомагачи ширењу корова и травуљине.

Док житарица за житарицом потпомаже ширењу корова, дотле окопавине посејане једна за другом у стању су поље од корова боље очистити, него бог зна колико вредних руку чупањем истог у житарици. Као што окопавине тамане коров, тако исто постигнемо исти успех и неговањем црвене детелине, пошто детелина расте јако бујно те својим густим лишћем покрије земљу сасвим тако, да све биљке које крај ње поничу морају се угушити. Као црвена детелина тако исто у добром плодореду коров тамане и грашак, боб, вика, еспарзета, јелда и др.

Као треће сретство би било предупредити, да зрело семе од корова не испада, да га ветар не разноси. Жалосно је погледати многа поља наших сељака, који жито своје а наиме зоб не поплевише од паламиде већ оставише ју да расте, па кад је већ и израсла ако је на гомили остави ју да сазре. Жито, зоб је спремио, стрњику не угари а коров (паламиду) оставља као чуваре, да својим седим главама терају ветар. Видиш их како се ветар с њима бори, разноси њихово семе не само на газдино поље већ и на суседно па још и даље. По убавом Срему а наиме у пределима, које филоксера опустоши, видићеш крај путева и обала, на међама шуме сазрелих паламида и другог корова.

Чунај, сеци, недај да ти коров место

жита роди, не треба чекати док коров сазре, већ треба га пре уклонити. И ту је добро сејати пићне биљке као детелину, која се обично више пута коси и пре но што коров у истој цвета и сазре.

Четврто сретство је ако си предузео поље пуна корова, да коров или запалиш или најпре покосиш онда спалиште по напредреченом напутку ореш и чисто семе просто од корова посејеш. У опште треба се старати, да се сеје само чисто семе без других примеса, чега ради треба семе добро изветрити (вејати) на ветрењачи или још боље на кукољачи (Trier) ишчистити.

Као и ово сретство препоручујем да се

сви сељани у појединим селима сложе, да ће својски по досад реченим проти корову војевати и тога непозваног госта са својих њива немилице гонити. Велим да се сложе, али шта је вајда кад има свакојакних, који у то напред споменута сретства не верују, пак је један или двојица у стању лезу на кану односно цео успех покварити т. ј. ако пусти да на његовој њиви, путу или обали коров роди, да окружи све село. Најбоље би проти немарности неких било, када би начелници појединих опћина издали строгу наредбу и напутак како да се коров тамани.

Карловци.

Фр. Х. Сремац.

ОДЛОМЦИ ИЗ ПРИРОДНИХ НАУКА који стоје у тесној свези са пољопривредом.

Атмосферске појаве.

(Свршетак.)

Сваки газда, касно у јесен једва чека да падне снег, јер се од њега двома користима нада; прво, што ће му навлажити земљу; а друго, што ће му сачувати млад усев од јаке циче — зиме. Сваки зна да је снег врло добро покривало за свашта да не промрзне. Смрзнут човек, или промрзли поједини удови човечији кад се снегом претрпају или снегом протру поново оживе.

У Русији кад коме носили уши побеле, што је знак смрзанице, одмах те делове протру снегом и тиме поврате дотичне делове у првашње стање.

Киша са тучом (град — лед) може свима пољопривредницима врло голему штету да нанесе. Облак који носи тучу боја му је модрикаста. Пре него што наступи ова страхаота, обично се чује из далека као неко хујање.

Како се образује туча у висини, о томе се још најтачније не зна; али је заиста чудновато, да се туча појављује приликом највећих запара и омара и то већином после подне и врло ретко ноћу.

Цигани нису ништа друго него наслагане и смрзнуте снежне павуљице; већином

падају у јесен и у пролеће; обично падају заједно са кишом.

Буре или холојине већином се појављују лети и то после подне пред вече. Пред буром обично наступа јака запара — омара, која јако утиче како на тело човечије тако исто и на дух његов; све тако рећи клоне па и биље и животиње. Пред буру се прво на хоризонту појави само мали облачак који сваким даљим минутом све већи и већи постаје — изгледа као да се нису с других страна облаци прикупили, него да је овај први мали нарастао. Гомилање бива врло брзо и као предзнаци јаке буре појаве се јаче кишне капљице које са јаком брзином падају на земљу. За врло кратко се време цело небо наоблачи, које ужасно страшну слику на гледаоца пружа, за коју обично људи веле да је страх или казна божија. Облаци се необичном брзином на висини витлају и прикупљају измењујући разну модро огњевиту боју, а међу тим код нас доле још није у свој својој јачини избила. Тек се из далека чује тутњава страшне грмљавине и по где који одблесак од муње. И у колико она овако споро на далеко се развија, у толико неизмерно брзином и јачином нас тако рећи изненади, која наступи са грозно јаким ветро-

вима, страшним севањем муња и ударањем грома, које сваком живом бићу неки ванредни страх улије у душу и гледи да се што пре склони од ове природне страхоте — прави суд бежији! Кад се муње и громови изљуте и ветар сву своју страхоту покаже на грешној овој земљи, онда наступи плаха киша, која је прва ретка, касније пада све јачим пљуском, док на послетку у неким крајевима не заврши се са провалом облака. После јаке грмлавине обично наступи јака киша. Људи који су посматрали начин постанка буре и правац којим се она протеже, доказују, да се редовно држи у поједеним пределима извесног правца. Неке године југоисточним правцем, друге године југозападним, за тим опет западним итд. Редовно је, да којим правцем се појави прва бура, да ће се тим правцем појавити и остале године.

После буре на неколико часова облаци се развуку, време се разгаљује и природа почне новим животом да се буди. Ваздух се освежи и клонуло биље и животиње добију нове животне снаге, прену из оне малаксалости и добију на себи другу живахнију боју и живљу унутрашњу радњу. Ваздух је здравији и чистији за сва жива бића.

Муње кад севају и громови кад пуцају, обично гађају у највише предмете, као у

врхове планина, црквене куле и повиша дрва која су већ трунути почела; напротив стаклене и смолне предмете обилази.

Врло неумесно раде они, који за време буре склањају се под висока дрва, — ти људи не знају каквој су опасности истакли свој живот.

Ко не познаје шарну дугу? Ко јој се не диви њеним дивним бојама које се тако рећи сливају једна у другу а ипак сваку за себе видиш? Ко још није видео онај дивни полукруг чије се краје наслонише о земљу, који се као превелики полуобруч извио пред нама на небесним висинама?

По тумачењу старог завета, дуга је знак измире Бога са земљом. — Боје су дуге ове: љубичаста, угасито плава, јасно плава, зелена, жута, наранџаста и црвена.

Дуга се појављује кад год се с противне стране сунца налази таван облак, те из овог киша пада.

Полукруг дуге у толико је виши, у колико сунце ниже стоји према земљи; а у толико је нижи у колико опет сунце више стоји према земљи. Дуга према томе може бити само иза јутра и вечером; у подне сунце тако високо стоји према земљи, да се ни под каквим условима дуга појавити не може.

По „G. O“

Л и с т а к .

НЕСРЕЋНИЦА.

— Сличица из сеоског живота. —

Обичај ти је у нас, кад су дуге зимске ноћи, да се иђе на сијела, и да се тако прекрате говором и цереканјем.

Окупи ти се велико друштво, па ти се пјева и игра.

Ако се још нађе ко год па да умије гуслати, онда навале сви на њ' док год не узме и не почне пјевати о Милошу и Марку, о Душану и Лазару, О Чушићу и о хајдук Велку, и тада га сви нетренимице слушају, да би могао чути и кад мушица пролети. Кашње ко је вјешт у причању стане да

прича, али у нас га нема који може к'о Панто Васков. Ама није друкчије, него би га и гладан и жедан слушао, па да ти се не досади. Прич'о нам је он више прича, ама ћу ја само ову да испричам.

Баш у очи светог Јована причао нам је ово на сијелу у Мирка Смиљанића . . .

Ми га замолисмо, а њега није требало дуго нуткат', те одмах поче:

Кућа Маслића бијаше некада најпрва у селу.

Удовица Роса оста са два синчића Или-

јом и Бошком, иза покојног Саве без иђе ништа гола к'о пре :

Покојни Сава, Бог му душу простио, био је пјанац, па јој готов' ништа не остави.

Малу кућицу, нешто земље, мало брва и то јој бијаше све.

Ама ко ће к'о Бог, даде те ђеца одрастоше и прискочише, те кућа чисто оживи.

Радили су ти брате к'о кртице, а никад да и' видиш у беспослици, па им је се цвало и ишло од руке.

Мало по мало и њихова кућа умијеша се у прве.

А сваки и' је волио.

Није то вала, да је био ико па да рече што против њи' сваки и' је валио ко рођене.

А Роса ?

Е, Боже нико ти с' њоме не могаше.

Сиротица, патила се цијелог вијека, па чисто не вјерује, да је ово све њезино.

Дигла би руке и по сто пута благодарила Богу, што јој ђецу изведе на прави пут.

А Илија јој већ и у коло и'шо.

Није ти било момка нада њ' па да речеш кршњији је, љешњији је, Илија је био и најкршњији и најљешњији.

Па богме Роса навалила да га жени, вели : „да ми је још ову радос' за живота дочекај'.“

А Илија је послуш'о.

Испросио стану Гаје Пејовића. Ђевојка је сирота, ама поштена и ваљана, а он друго и не тражи.

Оно, да речеш, мого' је он бити подмирен и из прве вамилије, ама он не ће да се пење на високо, воли он овако мало сиромашнију.

„Та за Бога ни он није био богат, па је лијено стеко', па ако доведе газдинску неће шћет' радит', па онда за њу цаба трошит' толике паре.

Најљешње је њему овако.

II.

Дан по дан дош'о и Ђурђев дан.

У Маслића кући велико весеље.

Довела се, бива ђевојка, па ти се пјева и весели на све стране.

Скупило се читаво село па и опет сваки је сит и пјан.

Нико се није потужио како му „крче цријева“.

Илија се узмув'о. Трчи на све стране те части и служи.

Роса сјела украј снахе па је загрлила, а образи јој уплакани. Таке сузе чојек најређе лије, јер су то сузе радоснице.

А Бошко се уватио у коло па игра и заплеће, све тутњи земља под њим, та није шала, не жени се брат сто пута већ једном.

Још има момака и ђевојака па ти се све ори.

Док ти неко узвикну „у коло младожењо!“ те скочише и Илију довукоше. Он се бајаг отима, ама није друге — мора.

И ђевојке зацјеваше, а с' њима момци :

„О ђевојко душо моја
Ђе но синоћ с' тобом стоја
Остаде ми сабља моја
Сабља моја и марама,
У марами огледало,
Ајде душо да тражимо
Ако Бог да те нађемо
Братски ћемо дијелити
Мени сабља и марама
Теби душо огледало,
Огледај се до јесени
О јесени ајде к' мени
О пролећу ја те нећу.“

„Е, нећу више...“

И Илија се отрже.

„Хоћеш, хоћеш!“ и Бошко га увати.

„Хоћеш“.

„Ама пушћите ме...“

„Нећемо...“

И опет га уврзоше у коло. Стара Роса доведе невјесту близо кола, а око ње још жена те сеире.

„Е да могу још од Бошка дочекаати, па неби жалила умријети...“

„Не мислиш ти још тамо на својијем ногама“ нашали се неко.

„Вала синко Божија је воља, а није прилике...“

И коло се распусти.

Почеше неки ићи, а за увијем други те тако мало по мало сви се разиђоше.

Остадоше само још неколико „својатнијије“ те улеглоше у кућу и почеше по ново да пију.

А и како не би кад је Бог дао, да га има.

III.

Како који дан у Маслића кући све боље и веселије.

Невјеста измијенила баба Росу па ради у кући ко ико.

Ама да мало почива, јок. Увијек тражи посла. Или даје кокошима, или музе стоку, или што распрема, само вазда има посла.

А и Бошко је волио...

Он је сад иш'о у коло, и вазда био међ првијем...

Па да видите само његове радости кад Стана роди мушко дијете. Е није него к'о да ће га појести од милоште, сам му је својом руком бешику извезао, а сам му надјенуо име, лијено име српско — Миле.

А Илија чисто да полуди од радости. Стане више бешика па гледа своје мило дјетенце, па му тена и говори к'о да дијете нешто зна.

Пита Стану како јој је, а она се само смјешка, и њему је то доста било, јер је у томе осмјеху разумио, да је срећна и здрава.

До двије нећеље било је крштење.

Зовн'о нас Илија све на ручак. Ту сам ти био и ја и кнез и попо и сви бољи људи.

Веселило се к'о да су сватови.

IV.

И Бошку се допало весеље, па се и он наперио да жени.

Казао је то и Роси и Илији.

Роса вели да је рано, али Илија не да, него кад хоће нек се жени.

„Па коју ћеш?“ пита Роса.

„Ружу покојног кнеза Иве...“

„Зар баш њу?“

„Друге не ћу...“

„А знаш ли каква јој је мати?“

„Па поштена“.

„Упронастила је готов' све иза домаћина“.

„Моје не ће...“

А Илија одма пристаде, и ако је Роса вртила главом...

Оно ни њему није лако било, изашао је за кућу и све плак'о... Та свак зна Ружу и матер јој Митру, јер и' грђије нема у три села...

Ама је Илија паметан, па је знао шта се може десити, с' тога се лијепо справи и оде, те је лијепо испроси.

Дочекали су га лијепо не мож' бит' љепше, те он даде аманет, а прими други, па дома...

Тамо је нашао Росу и Стану како плачу.

„Што ви је?“ пита и'.

„Ништа, ништа“ рекоше и престадоше.

„Окајте се плача, он хоће, па ето му је, чојек не може у силу Бога...“

И он сједе покрај огњишта, те из ка-веног ибрика, који је вазда ту стојао, наточи у филџан каве, и поче пит'.

V.

Елем довели су и Ружу у кућу.

Разваљанила ти се она, Бого мој, па све послује, то чисти, то пере и шта не ради.

Илија стао па се крсти.

„Преварен сам“ мисли.

А Бошку драго к'о никоме, па ће гођ увати, притисени па љуби.

А њој то душа, чисто видиш како јој је драго.

Тако су они живјели неколико, ама баш лијепо...

Само је у пошљедњи крај баба Митра чешће долазила, и вазда би јој нешто шапћала.

А једном и ја чу' кад јој рече:

„Гледај, не могу ни ја сама живјет“.

„Ама ја гледам, него ми угађају па не могу.“

„Нађи какав начин“.

„Гледаћу“...

И тако се растадоше.

Сутра дан а ја чу' галаму у Маслића.

Кад тамо а оно мали Миле нехотице пребио ногу Ружиномо пилету, те га она стала б'ит'. Стана му прискочи у помоћ те за час кавга.

„Шта ти је дијете скривило?“

„Шта ми је скривило? Ево види и покажи пиле.“

„Па каква је штета?“

„Хи, хи, хи, каква је штета? Никаква“...
Док ево ти и Илија и Бошко, те стадоше развађати...

Стана ушутити, али она неће говори к'о чегрталка.

„Зар да им будем доња?“ рече Бошку.

„Ама кумим те Богом“...

„Хајде, хајде ти с' њима а ја ћу матери“...

И залуду је мољаше — никад престат...

Од тада увијек у Маслића кући галама..

Ружа је нагомила Бошка да се дијеле ама он неће.

Док једно вече, а она баш загусти.

Напала на Стану па сикће к'о присојкниња...

Баба Роса је зашутикава ама залуду.

Док ево ти и њи!...

Брани ови своју, они своју па и они загустише, те мал' што неби за вратове.

И Бошко викну да се дијеле...

Илија одма у љутини пристаде, те зовнуше нас неколико, да и дијелимо.

Ми развађамо — ама залудо.

Кућа остаде на Илији, а он Бошку даде земље — и тако се раставише.

Баба Роси то дође тешко и леже, па се више и не диже.

С' њоме оде и весеље куће Маслића.

Илија оборио главу па ни' ромори ни' говори, а Стана шути и по кад кад заплаче. Жао јој кад помисли на лијепи живот.

Оно Миле му је ето одраст'о па све држи чврето, ама весеља нема.

А Бошко?

Тај је отиш'о пуници, те поче да ради, али су оне троеструко трошиле.

Увијек су се клали и вазда галама међу њима, па се он пропи и увијек си га могао виђети у — механу.

Једно јутро нађоше га смрзнута.

Ружа се удала за другога, али је сада мекша од памука, јер овај не зна за шалу док је — тојаге.

„Несрећница“ — више је заслужила“.

Мостар 1892.

Свет. Ћоровић.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Замена и приказ.)

Соко, илустровани календар за 1893. Календарски део „Сокола“ уредио је проф. **А. М. Матић**, забавно поучни пак део проф. **Јован Грчић**. Износи око 12 табака велике осмине. Са 43 слике. — Цена му је 40 нов. Издање **Луке Јоцића** књижара у Новом Саду.

Соколић, илустрован календар за 1893. од истих писаца и издавача као и „Соко“. Са 14 илустрација. — Цена му је 20 нов.

Читанка за други разред српских основних школа у Босни и Херцеговини. Саставио **Мита Ст. Клицић** српски народни учитељ у Сарајеву. — Цијена 24 нов. — Сомбор. Издање књижарнице Миливоја Каракашевића 1892.

Србобран народни српски календар за

1893. Приредио **Сима Лукин Лазич**. Издање *Српске штампарије у Загребу*. Цијена 35 нов. (70 пара дин.)

Увод у науку о вођарству. За народ написао **М. Д. Дејановић**, учитељ. — 33 св. Књига за народ издање „*Матице Српске*“ из задужбине **Петра Коњевића**. — Цена 10 н.

Подизање подлога и каламљење племенитих вођака. За народ написао **М. Д. Дејановић**, учитељ. — 34 св. Књига за народ, издање „*Матице Српске*“ из задужбине **Петра Коњевића**. — Цена 10 нов.

Подизање племенитих вођака. За народ написао **М. Д. Дејановић** учитељ. — 35 св. Књига за народ, издање „*Матице Српске*“ из задужбине **Петра Коњевића**. — Цена 10 нов.